

Ilona Dulisz
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
W Olsztynie

Wschodnie kontakty Feliksa i Rudolfa Nowowiejskich (Lwów – Wilno – Białowieża)

Biografie Feliksa i Rudolfa Nowowiejskich, urodzonych w ostatnim ćwierćwieczu XIX wieku na Warmii w Barczewie, związane są m.in. z przedwojennym Lwowem i Wilnem. Działalność braci w wymienionych ośrodkach trwale wpisała się w historyczno-kulturowy obraz tych miast. Warto wspomnieć także o rekreacyjnych pobytach Feliksa w Białowieży pod koniec lat 30. XX wieku, które stały się inspiracją do stworzenia kilku ważnych dzieł muzycznych.

Feliks Nowowiejski (1877–1946)¹ należy do grona wybitnych polskich kompozytorów, zwłaszcza na gruncie muzyki chóralnej i organowej. Zasłynął jako wirtuoz gry na organach, dyrygent, pedagog, animator życia muzycznego. Przyczynił się również do rozwoju amatorskiego ruchu śpiewaczego w całym kraju. To także działacz społeczny i patriota, twórca słynnej *Roty* do słów Marii Konopnickiej, propagator polskości podczas akcji plebiscytowej na rzecz przyłączenia Warmii, Mazur i Powiśla do Polski w 1920 r.

Niewiele młodszy Rudolf Nowowiejski (1879–1963)², spośród licznego rodzeństwa najbliższy Feliksowi, był teologiem, do 1925 r. księdzem katolickim, misjonarzem, podróżnikiem i działaczem społeczno-narodowym, filologiem klasycznym, pedagogiem, poetą, autorem tłumaczeń na język niemiecki i łaciński wielu wybitnych dzieł poezji polskiej, m.in. J. Kochanowskiego, A. Mickiewicza, J. Słowackiego, A. Asnyka, J. Kasprówicza. Podobnie jak Feliks był utalentowany i kształcony muzycznie, grał na kilku instrumentach i komponował pieśni.

¹ Zob. J. Tatarska, *Nowowiejski Feliks*, [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM. Część biograficzna: N–Pa*, pod red. E. Dziębowskiej, Kraków 2002, s. 118–122.

² Zob. T. Oracki, *Nowowiejski Rudolf*, [w:] *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, Warszawa 1983, s. 233–234.

Lwów

Kontakty ze Lwowem na początku XX wieku zainicjował Rudolf. Miasto od pierwszego rozbioru Polski pozostawało pod rządami Austrii, a jego ówczesna nazwa administracyjna to Lemberg. Stolica Galicji była wówczas jednym z ważniejszych ośrodków kultury i nauki polskiej. Funkcjonowały tu znakomite uczelnie: Uniwersytet Lwowski, znany później jako Uniwersytet Jana Kazimierza – jedna z najstarszych szkół wyższych w Europie Wschodniej oraz Politechnika Lwowska. Istotne znaczenie dla rozwoju kultury miały: Teatr Wielki, Lwowska Galeria Sztuki i Galicyjskie Towarzystwo Muzyczne. Ludność miasta cechowała wielokulturowość. Poza Polakami Lwów zamieszkiwało wiele innych narodowości, m.in. Żydzi, Ukraińcy, Rosjanie, Niemcy, Czesi, Ormianie.

Jednym z najwcześniejszych dokumentów, potwierdzających związek Rudolfa Nowowiejskiego z tym miastem, jest obrazek upamiętniający jego msze prymicyjne. Pierwsza odbyła się we Lwowie 25 lipca 1905 r., druga pięć dni później w Berlinie³. Skromna wiedza na temat życia i działalności Rudolfa nie pozwala ustalić dokładnych okoliczności związanych z tym wydarzeniem. Wiadomo, że był on człowiekiem światowym, miał liczne znajomości w kręgach artystycznych i wśród duchowieństwa, wiele podróżował, studiował w Antwerpii, Trewirze, Monastyrze, Rzymie, często bywał w Berlinie, gdzie mieszkał Feliks, już wówczas odnoszący niemałe sukcesy. Przed przyjęciem święceń kapłańskich był misjonarzem ze Zgromadzenia Ojców Białych w północnej Afryce, m.in. w Kartaginie i Tunisie.

We Lwowie Rudolf Nowowiejski przebywał do 1912 r., pełniąc funkcję kapelana i sekretarza arcybiskupa metropolity lwowskiego prof. Józefa Bilczewskiego, później także nauczyciela seminarium duchownego. Był to czas nawiązywania kontaktów Feliksa Nowowiejskiego z głównymi polskimi ośrodkami muzycznymi, tj. Lwowem, Warszawą i Krakowem. Rola Rudolfa w tym względzie jest nieoceniona, gdyż występuje on jako muzyczny menedżer swego brata. Dowodzi tego zachowana w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej korespondencja obydwu braci do Stanisława Bursy z Krakowa – krytyka i animatora życia muzycznego, pedagoga, kompozytora, z którym łączyła ich szczerą i długoletnią przyjaźń⁴. Treść

³ Dokument znajduje się w zbiorach prywatnych autorki i jest jej pamiątką rodzinną po pradziadku Andrzejowi Kramkowskim, który był kuzynem Rudolfa ze strony matki Nowowiejskiego.

⁴ Zob.: J. Boehm, *Powiązanie z krajem i rozwój artystyczny Feliksa Nowowiejskiego w latach 1905–1909*, „Rocznik Olsztyński” 1970, t. 9, s. 128–159; I. Dulisz, *Kilka uwag o życiu i twórczości Rudolfa Nowowiejskiego*, [w:] *Edukacja i uczestnictwo w kulturze muzycznej*, pod red. K. D. Szatrawskiego, Barczewo 2011, s. 55–65.

listów i kartek pocztowych dotyczy przede wszystkim twórczości kompozytorskiej i działalności koncertowej Feliksa, a także recepcji jego muzyki.

Pierwszy koncert Nowowiejskiego we Lwowie odbył się 11 kwietnia 1906 r. W pierwszej części wykonano *II symfonię h-moll* pod batutą samego mistrza. Następnie miała miejsce światowa prapremiera oratorium *Znalezienie św. Krzyża* (libretto: Arno Herolaski). Dzieło poprowadził dyrektor Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego Mieczysław Sołtys – kompozytor, dyrygent, organizator życia muzycznego we Lwowie. Koncert otrzymał niezwykle pochlebne recenzje. Seweryn Berson, kompozytor i krytyk muzyczny, na łamach „Gazety Lwowskiej” pisał: „Pomimo tej powściągliwości i przestrzegania artystycznej miary są w dziełach tych, a zwłaszcza w oratorium piękności pierwszej wody, miejsca nie potrzebujące cofać się przed probierzem, jaki przykładać zwykliśmy do dzieł uznanych za mistrzowskie...”⁵.

Odtąd nazwisko Feliksa Nowowiejskiego wielokrotnie pojawia się przy okazji różnych wydarzeń muzycznych we Lwowie. W 1907 r. w konkursie kompozytorskim nagrodzono jego dzieło *Żałobny Pochód Kościuszki na Wawel*. Ta powstała rok wcześniej pieśń chóralna o charakterze narodowo-patriotycznym, zwana także *Pogrzebem Kościuszki*, niezwykle ekspresyjna i patetyczna, cieszyła się ogromną popularnością w programach koncertów chóralnych.

W 1910 r. kompozytor otrzymał zaszczytną nagrodę w konkursie zorganizowanym we Lwowie z okazji setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina za pieśń *Zgasły już*. Utwór należy do najwcześniejszych liryk wokalnych Nowowiejskiego. Tekst w duchu poezji modernistycznej napisał Georg Busse-Palma, na język polski przetłumaczył Aleksander Bandrowski – słynny śpiewak operowy. Pieśń wydało osobnym drukiem w 1912 r. wydawnictwo Edward Wende i Spółka w Warszawie w wersji polsko-niemieckiej z podtytułem *Scena dramatyczna na jeden głos z towarzyszeniem fortepianu lub orkiestry*.

We wspomnianej korespondencji braci Nowowiejskich do Stanisława Bursy najwięcej miejsca zajmuje tematyka związana z premierami *Quo vadis*. Na kartce pocztowej z 19 lutego 1908 r. Rudolf donosił Bursie o planowanym wykonaniu oratorium we Lwowie przez tamtejsze Towarzystwo Śpiewackie „Lutnia”. Informował także o kolejnych przedsięwzięciach związanych z tym dziełem: „W każdym razie już teraz otrzymał Feliks zaproszenie do dyrygowania *Quo vadis* w 9 miastach, ostatnie zaproszenie przez największe Tow. śpiew. rosyjskie

⁵ S. Berson, *Koncert kompozytorski Feliksa Nowowiejskiego*, „Gazeta Lwowska” 1906, nr 84 z 12 kwietnia. Cyt. za: J. Boehm, *Feliks Nowowiejski. Artysta i wychowawca*, Olsztyn 1985, s. 42.

w St. Petersburgu”⁶. *Quo vadis* należy do najwybitniejszych utworów Feliksa Nowowiejskiego. Wykonywane w całej Europie i w obu Amerykach przyniosło mu światową sławę. Wydawnictwo Alojzego Maiera w Fuldzie, które w 1909 r. wydało partyturę tego dzieła, sporządziło wykaz miejsc, w których wystawiono oratorium. Wymienione zostały także miasta wschodnie, m.in. Lwów, Czerniowce, Królewiec, Ryga, Tartu⁷.

Z kolei z Samborem, położonym w obwodzie lwowskim, wiąże się historia odnalezienia rękopisu pierwszego z trzech zachowanych oratoriów Feliksa Nowowiejskiego – *Powrotu syna marnotrawnego*, które kompozytor zamierzał tam wystawić. Partytura, wysłana do Lwowa jeszcze przed wybuchem pierwszej wojny światowej, zaginęła i odnalazł ją przypadkowo wiele lat później Kajetan Bojarski – prezes Wielkopolskiego Związku Kół Śpiewackich. Synowie kompozytora, Feliks Maria i Kazimierz, we wspomnieniach tak o tym piszą: „Ojciec wysłał jedyną partyturę na krótko przed rokiem 1914 do Lwowa, gdzie miała być rozpisana na głosy i realizowana. Wybuch wojny przekreślił plany. Nowowiejski traci kontakt z miastem, które przechodzi ciężkie chwile. Zachodzi obawa, że utwór na zawsze zaginął. Niespodzianie kilka lat później, już w Poznaniu zgłasza się nie znany nam wówczas Kajetan Bojarski, właśnie z partyturą *Powrotu syna marnotrawnego*. Będąc zaraz po wojnie w Samborze, w sklepie spożywczym spostrzegł jakąś starą beczkę pełną książyków i nut (używanych m.in. do owijania śledzi). Zamiłowany muzyk amator zainteresował się kompozycjami. Między innymi wydobyl stamtąd rękopis oratorium Nowowiejskiego. Ojciec jest uszczęśliwiony. Za jednym zamachem znalazły się nuty i – jak się okaże – wypróbowany przyjaciel Kajcio”⁸.

Jak wiadomo, do wykonania oratorium we Lwowie nie doszło, ale w roku 1946 w Filharmonii Krakowskiej zabrzmiała obszerna uwertura tego dzieła pod dyrekcją przebywającego przez wiele lat w Rosji Waleriana Bierdiajewa⁹.

Wiele utworów Feliksa Nowowiejskiego na stałe weszło do repertuaru koncertowego lwowskich zespołów chóralnych. Jedną z takich kompozycji była *Bitwa pod Raclawicami* na chór męski *a cappella*, do słów J. Żuławskiego. Do partytury utworu dołączono na osobnej karcie dedykację kompozytora z datą 1 lutego 1925 r., złożoną Polskiemu Towarzystwu Śpiewaczemu „Echo-Ma-

⁶ Kartka pocztowa napisana przez Rudolfa Nowowiejskiego do Stanisława Bursy. Lwów, 19.02.1908 (zbiory BJ).

⁷ Osobna karta z wykazem miast, w których odbyły się premiery *Quo vadis*. [b.r.] (zbiory BN).

⁸ F.M. i K. Nowowiejscy, *Dookoła kompozytora*, Poznań 1968, s. 57.

⁹ Ibidem.

cierz” we Lwowie, które otrzymało prawo własności, powielania i wykonywania utworu: „Macierzy «Ech» Polskich. Towarzystwu Śpiewackiemu «Echo» we Lwowie poświęcam tę kompozycję w uznaniu za wytrwałą i obfitą w plony pracę nad kulturą pieśni polskiej i z podziękowaniem za zaszczytne zaliczenie mnie w poczet Swoich członków honorowych”.

Macierzy „Ech” Polskich
 Towarzystwu śpiewackiemu „Echo” we Lwowie
 poświęcam ^{z kompozycji} ~~z utworu~~ ^{na wytrwałą i obfitą}
 w plony pracę nad kulturą pieśni polskiej
 i z podziękowaniem za zaszczytne zaliczenie mnie
 w poczet Swoich członków honorowych.

„Bitwa pod Raclawicami”
 na dzień mekki

Feliks Nowowiejski
 Opus 29. Lk. 8

Poznań 1. lutego 1885.

F. Nowowiejski, *Bitwa pod Raclawicami* op. 29 nr 8, dedykacja (zbiory BN)

Wilno

Związki Feliksa i Rudolfa Nowowiejskich z Wilnem odnoszą się do okresu międzywojennego. Wilno z Uniwersytetem Stefana Batorego za czasów II Rzeczypospolitej należało do najważniejszych ośrodków rozwoju nauki i kultury polskiej. Na wysokim poziomie stało kształcenie muzyczne; najbardziej renomowane

szkoły to Konserwatorium Wileńskie, Konserwatorium im. Mieczysława Karłowicza oraz Zawodowa Szkoła Organistów im. Józefa Montwiłła. Działały tu liczne instytucje i zespoły muzyczne, m.in. Śpiewny Teatr Wilna, Wileńska Orkiestra Symfoniczna, Towarzystwo „Lutnia”, Polskie Towarzystwo Muzyki Współczesnej.

W okresie międzywojennym niezwykle prężnie rozwijał się amatorski ruch chóralny, którego początki na Wileńszczyźnie sięgają ostatniego ćwierćwiecza XIX wieku. Działalność wileńskich zespołów chóralnych szczegółowo opisuje M. Ankudowicz-Bieńkowska w pracy poświęconej kulturze muzycznej Wilna w okresie II Rzeczypospolitej¹⁰.

Zasłużony dla wielkopolskiego ruchu śpiewaczego Feliks Nowowiejski nie był obcy chórom wileńskim, a jego kompozycje stałe gościły w programach koncertowych. Oczywiście w obowiązkowym repertuarze każdego z zespołów znajdowała się *Rota*, traktowana przez Polaków jako drugi hymn narodowy. Melodia tej patriotycznej pieśni do 1929 r. była hejnałem miasta, później zastąpił ją hymn maryjny *Witaj Panno nieustanną czcią* Stanisława Moniuszki.

Spośród innych utworów Nowowiejskiego popularnych w środowisku chóralnym Wilna należy wymienić m.in. *Hasło Śpiewactwa Polskiego* ze słowami kompozytora, *Ufajcie, Zalecanę, Marsz wojenny Rzeczypospolitej, Lot Idzikowskiego* oraz dwie dumki – *Wisła* i *Tulacz*. Repertuar obejmował także opracowane przez Nowowiejskiego popularne melodie religijne i ludowe: *My chcemy Boga, Króluj nam Chryste, Górniośląskie zaloty, Wesola piosenka górnośląska*. Obok pieśni *a cappella* prezentowane były również utwory z towarzyszeniem instrumentalnym, dla zespołów amatorskich często niełatwe do wykonania, m.in. „*Ojczyzna*”. *Psalm 136 „Jeruzalem”* na ośmiogłosowy chór mieszany i organy bądź orkiestrę dętą, *Kujawiak* na chór mieszany z towarzyszeniem fortepianu, *Testament Bolesława Chrobrego* na tenor solo, chór mieszany i fortepian.

Bliska znajomość łączyła Feliksa Nowowiejskiego z niezwykle zasłużonym dla chóralistyki wileńskiej Władysławem Kalinowskim – dyrygentem chóru „Echo”, organistą, kompozytorem głównie utworów religijnych, wykładowcą kompozycji i teorii muzyki w Konserwatorium Muzycznym im. M. Karłowicza w Wilnie. O wieloletniej współpracy obu artystów pisze we wspomnianej monografii oraz artykule poświęconym zachowanej korespondencji M. Ankudowicz-Bieńkowska¹¹.

¹⁰ M. Ankudowicz-Bieńkowska, *Polskie życie muzyczne w Wilnie lat II Rzeczypospolitej*, Olsztyn 1997, s. 47–92; *Twórczość Feliksa Nowowiejskiego w kulturze muzycznej międzywojennego Wilna*, [w:] *Kompozytorzy w kulturze XX-wiecznej Warmii*, pod red. K. D. Szatraskiego, Barczewo 2009, s. 51–56.

¹¹ M. Ankudowicz-Bieńkowska, *Trzy nieznane listy Feliksa Nowowiejskiego do profesora wileńskiego konserwatorium Władysława Kalinowskiego*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1979, nr 1, s. 83–89.

Wiadomo, że Nowowiejski i Kalinowski spotkali się po raz pierwszy w Poznaniu w maju 1929 r. podczas Wszechsłowiańskiego Zjazdu Śpiewaczego. Gość z Wilna przybył jednak bez swego chóru, prawdopodobnie z przyczyn finansowych. Nowowiejski odwiedził Wilno wiele lat później – 19 grudnia 1937 r. w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z okazji poświęcenia nowych organów odbył się recital organowy kompozytora. Podczas koncertu poza utworami Bacha zabrzmiała jego *I Symfonia organowa a-moll*. Uroczystość uświetnił także chór „Echo” pod dyrekcją Władysława Kalinowskiego, wykonując „Ojczyznę”. *Psalm 136 „Jeruzalem”*.

Wilno i muzykalność jego mieszkańców musiała wywrzeć na kompozytorze duże wrażenie. Nowowiejski, powszechnie znany z kultu do Matki Bożej, odwołał się w dwóch utworach do najważniejszego symbolu religijnego Wilna – Matki Boskiej Ostrobramskiej. Są to *Pieśń do M. B. Ostrobramskiej* na chór mieszany i organy *ad libitum* do tekstu Kajetana Bojarskiego oraz *III Koncert organowy*¹². *Pieśń* należy do cyklu siedmiu *Pieśni Mariańskich na cześć Cudownych Obrazów*¹³ i jak one wszystkie utrzymana jest w charakterze błagalno-chwalebny z akcentami narodowymi. Natomiast w pierwszej i trzeciej części *Koncertu* znajdziemy odwołania, a nawet cytaty w postaci tematu pieśni *Witaj Panno nieustanną czią* Stanisława Moniuszki, o której była już mowa, tradycyjnie śpiewanej podczas uroczystości osłonięcia Obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej¹⁴. Ostatnia część opatrzona została programowym podtytułem *Odsłonięcie Cudownego Obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej w Wilnie* i stanowi cykl czterech wariacji z tematem w formie uroczystego hejnału. Partię organową wspierają *ad libitum* 3 trąbki i kotły.

Warto też wspomnieć o wileńskich losach Rudolfa Nowowiejskiego. To czas najmniej znany w jego biografii, poprzedzony ważnymi wydarzeniami w życiu prywatnym. W roku 1925 wystąpił bowiem ze stanu duchownego, ożenił się i miał syna. Jak podaje T. Oracki, w latach 1932–1941 nauczał łaciny w tamtejszym gimnazjum im. J. Słowackiego, zajmował się również przekładami literackimi na łacinę i język niemiecki¹⁵.

¹² I. Dulisz, *Wileński epizod Feliksa Nowowiejskiego*, [w:] *Między muzykologiczną refleksją a pedagogiczną pasją*, Katowice 2008, s. 279–286.

¹³ Są to kompozycje oryginalne F. Nowowiejskiego do tekstów współczesnych mu polskich poetów: *Pieśń do M. B. Częstochowskiej*, *Pieśń do M. B. Ostrobramskiej*, *Pieśń do M. B. Kodeńskiej*, *Pieśń do M. B. Kalwaryjskiej*, *Pieśń do M. B. Piekarskiej*, *Pieśń do M. B. w Kazimierzu Biskupim*, *Pieśń do M. B. w Dębkach nad Morzem*.

¹⁴ Utwór St. Moniuszki wykazuje duże podobieństwo do znanej ludowej pieśni kościelnej *Witaj święta i poczęta*.

¹⁵ T. Oracki, op. cit., s. 233.

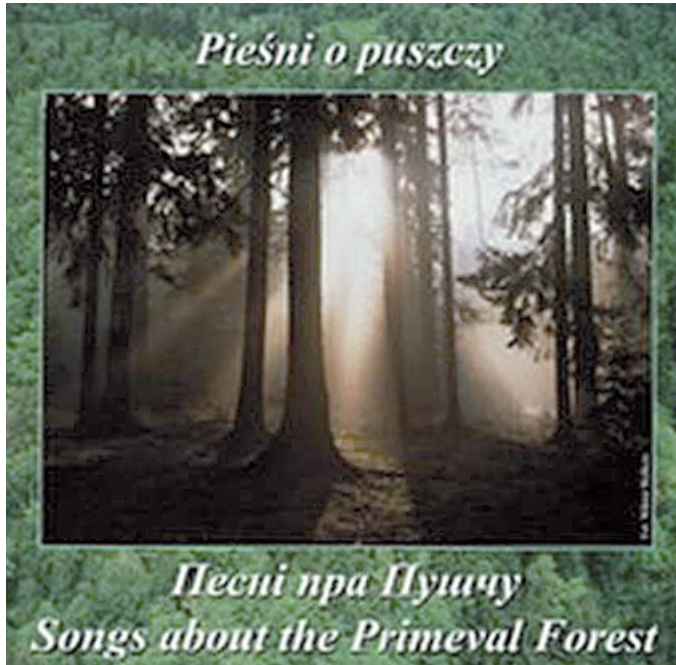
Białowieża

Feliks Nowowiejski gościł w Białowieży dwukrotnie w latach 1937–1938 (mieszkał w domu myśliwskim w parku pałacowym). Po raz pierwszy przybył na zaproszenie dyrektora Lasów Państwowych Adama Loreta w towarzystwie Tadeusza Vetulaniego, profesora ówczesnego Uniwersytetu Poznańskiego, biologa i zootechnika. Zauroczone pięknem parku narodowego w jednym z wywiadów powiedział: „dzięki swemu dziewiczemu charakterowi ma w sobie coś szczególnego. Przedstawił mi się jako groza i dziwnie prężna siła, która przekreśliła działalność ludzkiej ręki, zaciera jej ślady. Majestatu niebotycznych drzew, gąszczu splątanych krzewów oraz zwałów kłód z obalonych ze starości lub huraganów drzew nigdy nie zapomnę”¹⁶.

W archiwum rodzinnym kompozytora w Poznaniu zachowały się fotografie upamiętniające jego pobyt w Białowieży, m.in. zdjęcie przedstawiające Nowowiejskiego z myśliwską orkiestrą. Sporo informacji o jego leśnych wyprawach, obserwacjach przyrody, oprowadzających go leśnikach można odnaleźć na stronach internetowych cytowanej powyżej *Encyklopedii Puszczy Białowieskiej*.

Z inspiracji pobytem kompozytora w Białowieży powstały trzy utwory: *Hejnał myśliwski Prezydenta RP*, *III Symfonia Białowieska*, tryptyk *Teka Białowieska op. 56: Ryś w borze* (sł. J. Karpiński), *Dąb rażony piorunem* (sł. M. Jasno-rzewska-Pawlikowska), *Taniec na uroczysku* (sł. K. Jeżewska). Do najbardziej znanych należy *Teka Białowieska* na chór mieszany *a cappella*. Partytura utworu doczekała się nawet dwóch wydań (PWM 1953, Fundacja „Muzyka Cerkiewna” 2005). Na szczególną uwagę zasługuje wykonanie tej kompozycji w styczniu 2006 r. w Białowieży i Kamieńcu na Białorusi. W ramach polsko-białoruskiego projektu artystyczno-edukacyjnego „Łączy nas puszcza i pieśń” w wymienionych miastach odbyły się koncerty chóralne, podczas których poza wspomnianym utworem Feliksa Nowowiejskiego zabrzmiały jeszcze dwie kompozycje: *Echa Białowieży* Romualda Twardowskiego oraz *Białowieżskaja Puszcza* Aleksandry Pachmutowej. Wszystkie utwory wykonane zostały po polsku i po białorusku (w tłumaczeniu białoruskiego poety Wiktora Szweda) przez Chór Akademii Medycznej w Białymstoku prowadzony przez Bożennę Sawicką oraz chór „Grodzińska Kapeła” z Grodna pod dyrekcją Łarisy Ikonnikowej. Koncert w Białowieży w kościele pw. św. Teresy uwieczniono na płycie CD zatytułowanej *Pieśni o Puszczy*.

¹⁶ Nowowiejski Feliks, [w:] *Encyklopedia Puszczy Białowieskiej*, [online] <www.encyklopedia.puszcza-bialowieska.eu/> (25.06.2013).

Okładka płyty CD *Pieśni o Puszczy*, Fundacja „Muzyka Cerkiewna” 2006, [online]
<http://festiwal-hajnowka.pl/cpr/index.php?str=piesni_o_puszczy.html> (30.07.2013)

Podsumowując, obecność Feliksa i Rudolfa Nowowiejskich w środowiskach twórczych Europy Wschodniej odegrała ważną rolę. Postaci te wpisały się w zawiłe dzieje Kresów Wschodnich, wzbogacając historię kultury, zwłaszcza muzycznej, w okresie II Rzeczypospolitej. Brak jednak szerszego upowszechnienia i uznania ich działalności w tym względzie. Z dzisiejszej perspektywy aktywność i dorobek artystyczny braci Nowowiejskich jest elementem łączącym kultury i narody, Zachód ze Wschodem. Podobnie jak wspomniany w artykule projekt między Polską a Białorusią, który nie tylko przypomina o muzycznych tradycjach wielokulturowego regionu, ale również dowodzi, że muzyka może łączyć, a nie dzielić.

Резюме

Восточные связи Феликса и Рудольфа Нововойских (Львов – Вильнюс – Беловежа)

Деятельность Феликса и Рудольфа Нововойских вписывается в историко – культурный контекст довоенного Львова и Вильнюса. В 1906–1912 гг. Рудольф был капелланом и секретарем Львовского архиепископа-митрополита Ю. Бильчевского. В то время, Феликс

имеет партнерские отношения с музыкальной средой Львова, где состоялась мировая премьера оратории *Обретение святого Креста*. Биографии двух братьев связаны также с Вильносом. Рудольф в течение многих лет преподавал латинский язык в гимназии им. Ю. Словацкого. Феликса с этим городом связывает прежде всего быстро растущее там певческое движение. Мелодия *Роты* до 1929 г. была официальным хейналом Вильнюса. В органной и хоровой музыке Ф. Нововойского можно найти упоминания о наиболее важном символе города – Остробрамской иконе Божией Матери. В свою очередь, Беловежская пушча стала источником вдохновения при работе над произведениями *Хейнал Президента РП* и триптих *Беловежский портфель*.

Summary

*Eastern contacts of Feliks and Rudolf Nowowiejski
(Lviv – Vilnius – Białowieża)*

The activity of Feliks and Rudolf Nowowiejski plays a significant part in the history and culture of pre-war Lviv and Vilnius. In the years 1906–1912 Rudolf was a chaplain and a secretary of the Metropolitan Archbishop of Lviv J. Bilczewski. At that time Feliks entered into cooperation with music circles of Lviv where the world premiere of the oratorio *Znalezienie św. Krzyża* [*Finding of the Holy Cross*] took place. Biographies of the two brothers are also associated with Vilnius. Rudolf for many years taught Latin in the J. Slowacki Lower Secondary School. Relations of Feliks with that city are primarily associated with a rapidly growing singing movement there. Melody of *the Rota* was until 1929 the official bugle call of Vilnius. In organ and choral music of F. Nowowiejski one can find references to the most significant symbol of the city – Our Lady of Ostra Brama painting. However, the inspirations by Białowieża wilderness produced such works as *Hejnal Prezydenta R.P* [*Bugle call of the President of the Republic of Poland*] and the triptych *Teka Białowieńska*.

Keywords: Feliks Nowowiejski, Rudolf Nowowiejski, Music, Lviv, Vilnius.